

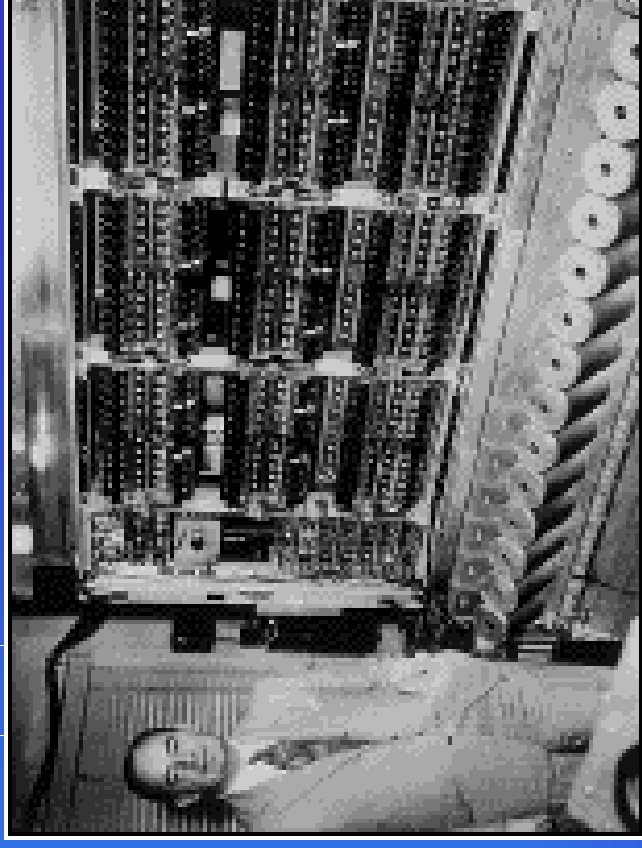
Architektura komputera

- Elementy funkcjonalne wg von Neumann'a
- Modułarna budowa komputera klasy PC
- Przegląd standardów podzespołów PC
- Podsystem graficzny komputera PC
- Zarys sposobu działania komputera PC
- Zarys architektury systemów sieciowych

Architektura wg von Neumann'a

Elementy funkcjonalne komputera:

- Procesor
- Pamięć operacyjna
- Urządzenia wejścia/wyjścia

John von Neumann

Architektura wg von Neumann'a

Założenia logiczne komputera:

- Pamięć jest uporządkowana w sposób jednowymiarowy (komórka pamięci ma adres, wyrażony liczbą).
- Instrukcje i dane są przechowywane w pamięci (w postaci liczb - nierozróżnialne).
- Interpretacja (znaczenie) danych nie jest przechowywane wraz z nimi.
- Instrukcje są wykonywane sekwencyjnie.

Nomenklatura

- Procesor – *Central Processing Unit (CPU)*
= *Arithmetic/Logic Unit (ALU)* + *Control Unit*
- Pamięć operacyjna – *Random Access Memory (RAM)*
- Urządzenia wejścia/wyjścia – *Input/Output (I/O)*
- Płyta główna – *Motherboard (MB)*
- Układ sterowania – *Chipset*
- Jednostka zmiennoprzecinkowa – *Floating Point Unit (FPU)*
- Pamięć stała (tylko do odczytu) – *Read-Only Memory (ROM)*

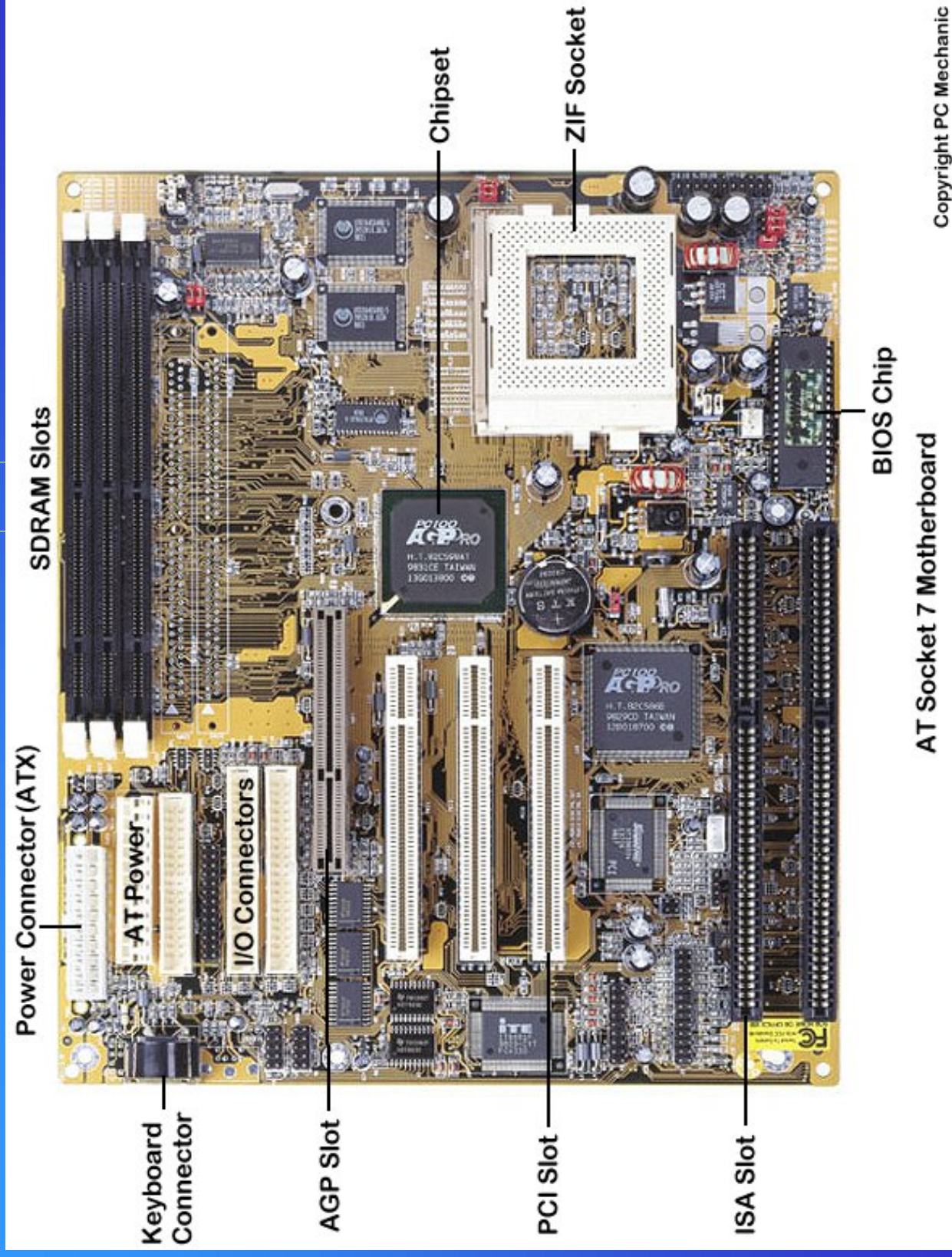
Modularna budowa komputera PC

- Standaryzacja elementów w oparciu o publicznie dostępne specyfikacje
- Otwarta architektura urządzeń wejścia/wyjścia

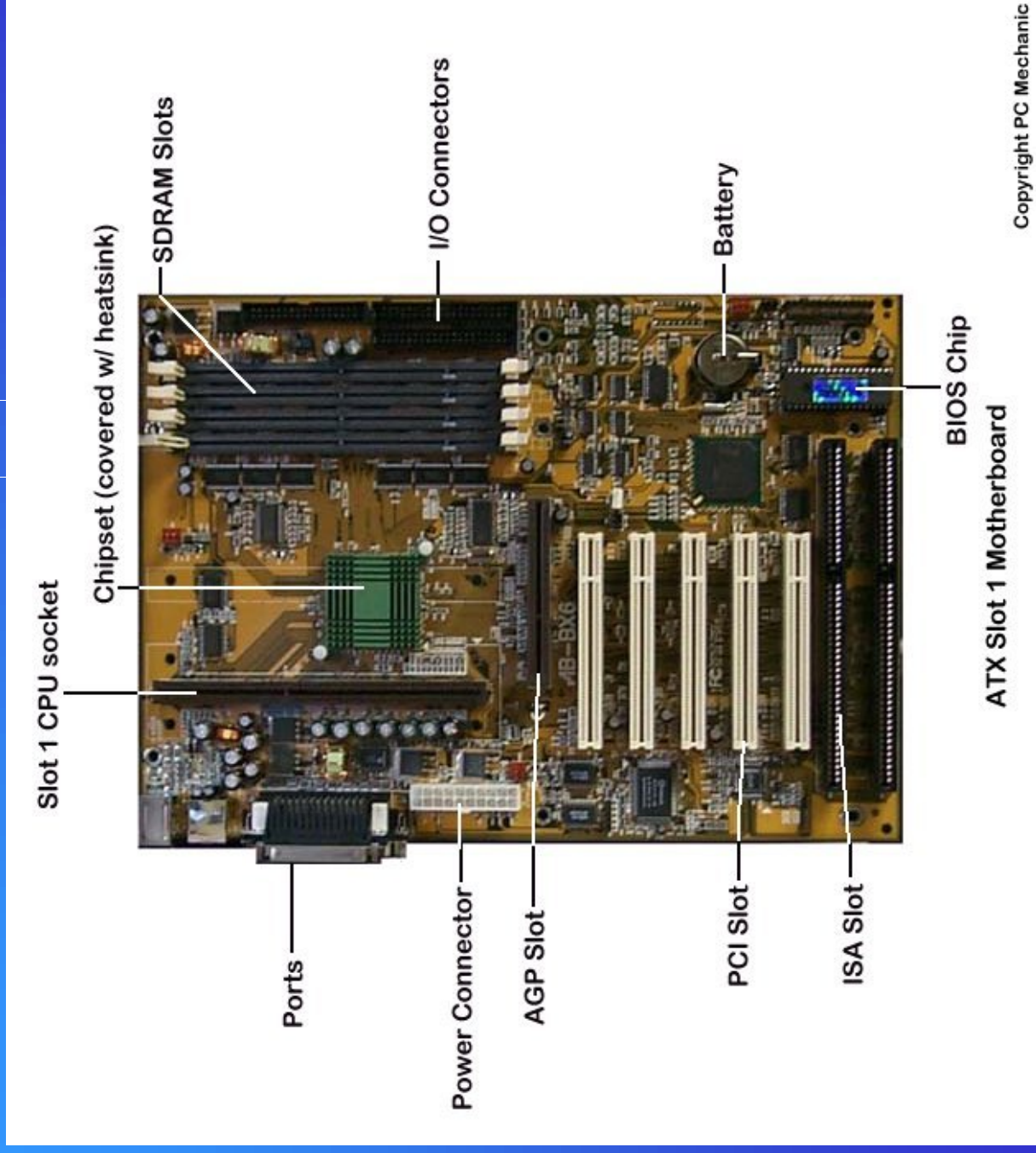
Modularna budowa komputera PC

- Płyta główna - tablica obwodów drukowanych łączących wszystkie elementy komputera wraz ze sterującymi układami elektronicznymi i standardowymi gniazdami I/O.
- μ -procesor - układ scalony b. wysokiej skali integracji.
- Chipset - układy sterujące połączeniami płyty głównej.
- Pamięć RAM - w postaci modułów dołączanych do płyty głównej.
- Urządzenia wejścia/wyjścia - np. klawiatura, dysk twardy (pamięć masowa), karta graficzna, mysz, itp. - dołączane do płyty głównej poprzez gniazda (porty) I/O.

Płyta główna komputera PC

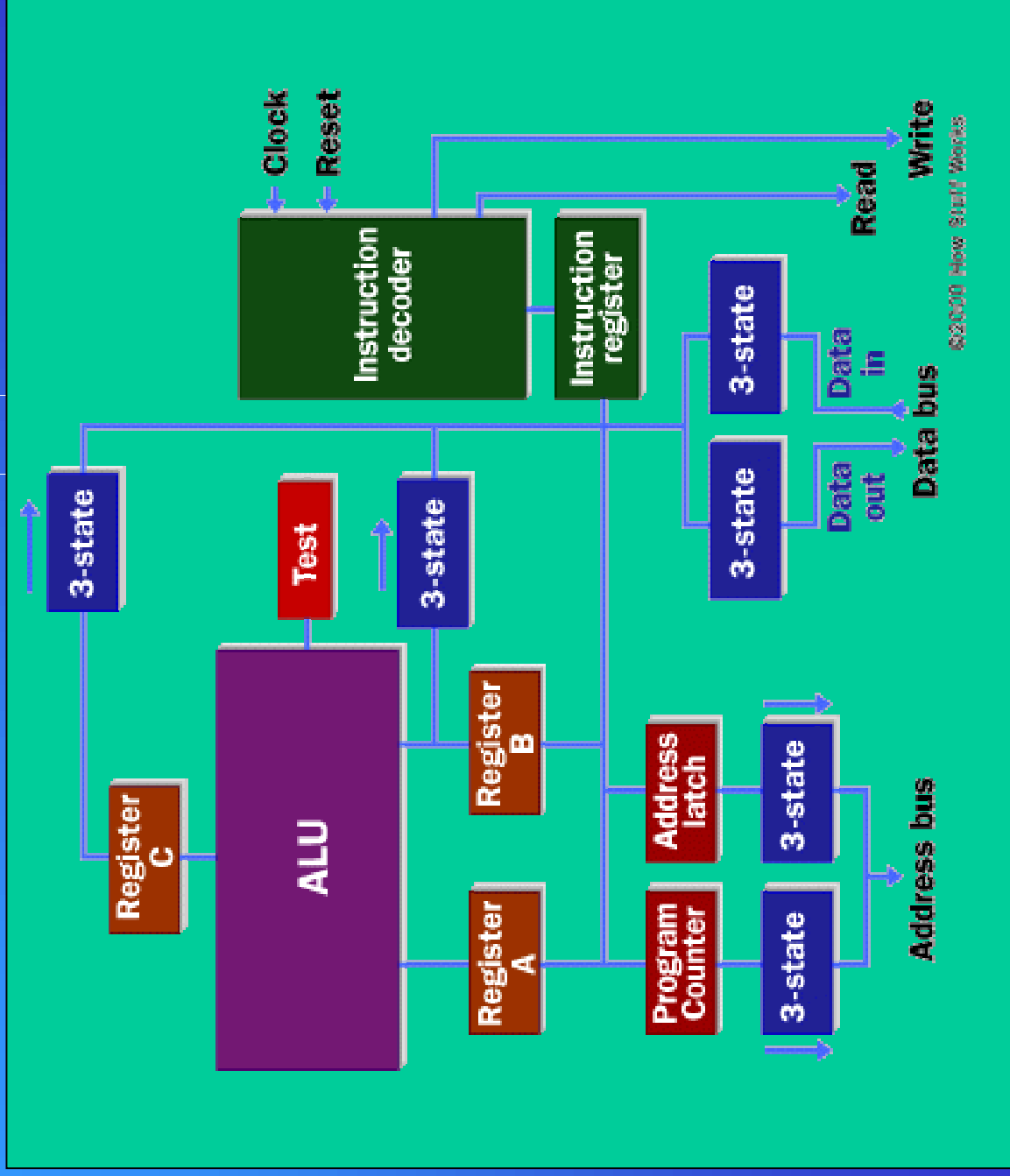

Płyta główna komputera PC

Architektura wewnętrzna procesora

Rodziny procesorów

- Intel x86 (*komputery PC*):
  - 16 bitowe: 8086/88, 80286
  - 32 bitowe: i386, i486, Pentium, Pentium Pro, Pentium II, Celeron, Pentium III, Celeron II, Pentium IV, Xeon
  - 64 bitowe: Itanium (architektura EPIC)
- AMD (*zgodna z x86*):
  - 32 bitowe: AMD486, 5x86, K5, K6, Athlon, Duron
- Motorola 68k (*komputery Apple*):
  - 68000, 68020 (16-bit), 68030, 68040, 68060 (32-bit)
- architektury RISC (32, 64- bitowe – systemy UNIX):
  - Alpha (DEC/Compaq), MIPS (SGI), SPARC (Sun), PA (HP), Power (IBM), PowerPC (IBM/Motorola)

(koprocesory FPU:
8087, 80287, 80387)

Chipset-y

- Układy zarządzające komunikacją pomiędzy procesorem, pamięcią, magistralami dołączającymi urządzenia I/O
- W znacznym stopniu decydują o funkcjonalności komputera (możliwościach rozbudowy)
- Zbudowane zwykle z 2 obwodów scalonych zwanych mostkami (*north and south bridge*)
- Produkowane przez wielu producentów: Intel, AMD, VIA, ALI, SIS

Pamięć RAM

- Statyczna – Static RAM (SRAM)
  - bardzo szybka, bardzo droga – służy jako pamięć buforująca między pamięcią operacyjną i procesorem (tzw. pamięć *cache* - poziomu *level* I, II, III)
- Dynamiczna – Dynamic RAM (DRAM)
  - tania pamięć wymagająca cyklicznego odświeżania
- Synchroniczna – SDRAM – dominuje w PC
- Podwójnej wydajności – Dual Data Rate (DDR)
- RAMBUS – duża wydajność, wysoka cena

Magistrale wejścia/wyjścia

- ISA (*Industry Standard Architecture*)
  - 16-bitowe złącze do obsługi starszych urządzeń
- PCI (*Peripheral Component Interconnect*)
  - 32-bitowe standardowe złącze stosowane we współczesnych komputerach (są wersje 64-bitowe)
- USB (*Universal Serial Bus*)
  - magistrala umożliwiająca łańcuchowe dołączanie urządzeń zewnętrznych (modemów, drukarek)
- Porty równoległe (*Parallel Ports*) Centronics
- Porty szeregowo (*Serial Ports*) RS-232C

Magistrale PC

Typ	Szerokość	Zegar	Wydajność
ISA	16 bits	8 MHz	16 MBps
EISA	32 bits	8 MHz	32 MBps
VL-bus	32 bits	25 MHz	100 MBps
VL-bus	32 bits	33 MHz	132 MBps
PCI	32 bits	33 MHz	132 MBps
PCI	64 bits	33 MHz	264 MBps
PCI	64 bits	66 MHz	512 MBps
PCI	64 bits	133 MHz	1 GBps

Urządzenia wejścia/wyjścia

- Pamięci masowe:
  - dyskietki (FDD)
  - dyski twarde (HDD)
  - dyski optyczne (CD-ROM, CD-RW, DVD)
  - napędy taśmowe (*streamer'y*)
- Klawiatura
- Karta graficzna (i monitor)
- Urządzenie wskazujące (mysz)
- Karty sieciowe, modemy i in.

Dysk twardy

Dyski twarde

- Złącze ATA (*AT Attachment*) (IDE - *Integrated Drive Electronics*) – standardowo po 2 porty obsługujące do 2 urządzeń (*master-slave*):
  - prędkości transmisji: 16, 33, 66, 100 MB/s.
- Złącze SCSI (*Small Computers System Interface*)
  - do 7 (a w wersji Wide i Ultra 15) urządzeń na jednej magistrali,
  - zaawansowane sterowanie transmisją,
  - prędkości transmisji: 10, 20, 40, 80, 160 (320) MB/s.
- Fibre Channel – technologia kanału optycznego
  - zastosowania: super-serwery, macierze dyskowe.

Dyski optyczne

- CD-ROM – tylko do odczytu, poj. ok. 650 MB, standard zapisu jak w CD-Audio, spiralnie
- CD-RW – zapisywalne, oddzielne sesje zapisu, technologia magneto-optyczna, poj. do 800 MB
- DVD – duża gęstość zapisu, dwuwarstwowe (4.5 GB), dwustronne (18 GB), zapisywalne:
  - DVD-R – 3.95GB/strona (zapis jednorazowy),
  - DVD-RAM – 2.6 GB/strona (zapis swobodny),
  - DVD-RW – 3.95GB/strona (zapis sekwencyjny).

System graficzny komputera PC

- stanowi część systemu wejścia/wyjścia umożliwiającą interakcję systemu z użytkownikiem
- jest sterowany za pośrednictwem sterownika programowego systemu operacyjnego
- jest zwykle wyposażony w specjalizowane układy przetwarzania obrazów, pamięci obrazu, konwersji cyfrowo/analogowej
- współpracuje z zewnętrznym urządzeniem wyświetlającym VDU (*Video Display Unit*) np. monitorem ekranowym CRT (*Cathode Ray Tube*), wyświetlaczem ciekłokrystalicznym LCD (*Liquid Crystal Display*)

Tryby pracy systemu graficznego

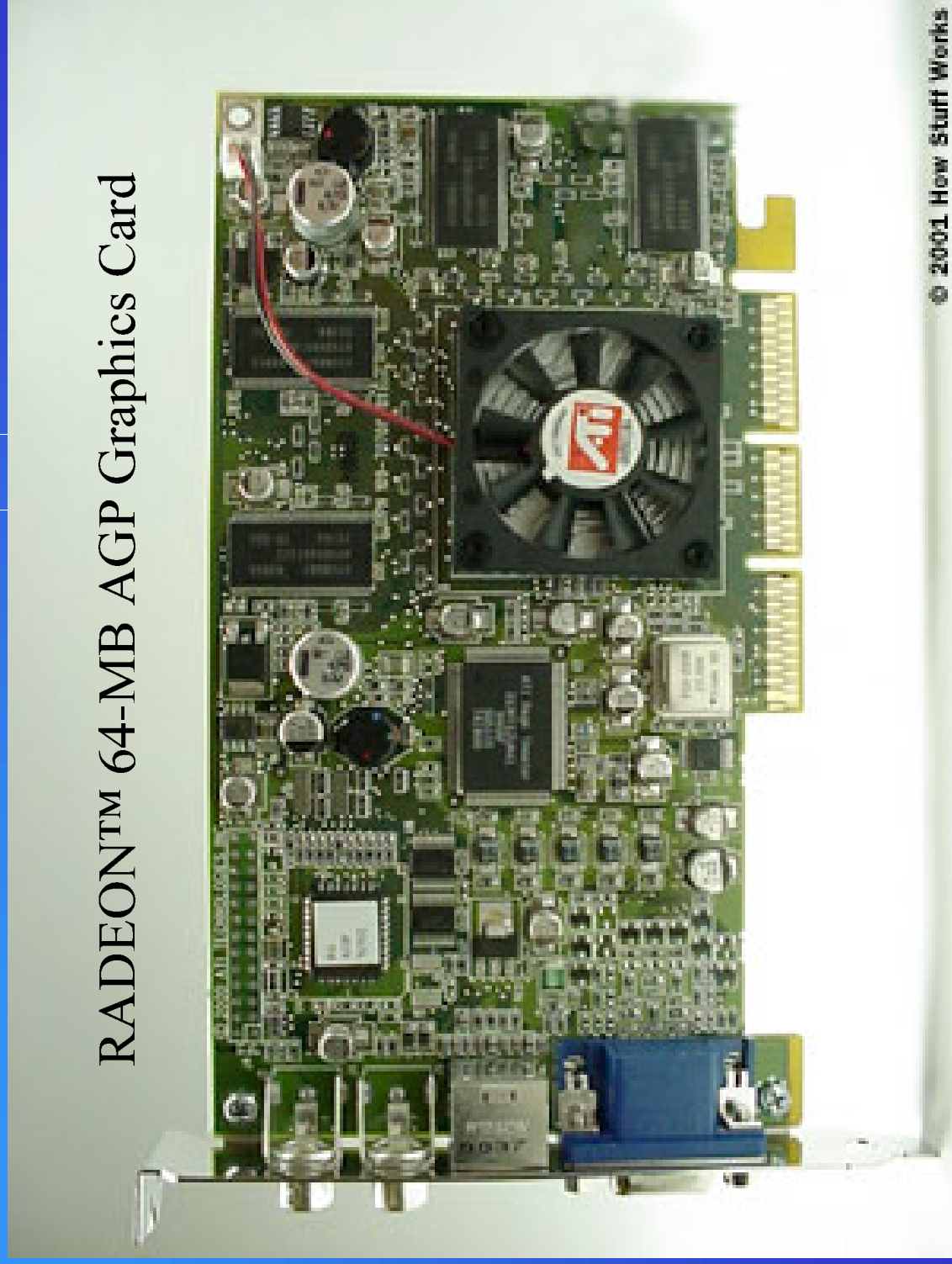
- Tryb tekstowy – wartościom poszczególnych bajtów pamięci są przypisane określone symbole alfanumeryczne wyświetlane na ekranie, wg tzw. tablicy kodowej.
- Tryb graficzny – obraz jest budowany z punktów (pikseli), których parametry są określane przez zawartość od jednego do kilku bajtów tzw. pamięci obrazu.

Standardy karty graficznych PC

- MDA (Monochrome Display Adapter)
  - tryb tekstowy, monochromatyczny
- Hercules – tryb tekstowy i graficzny, mono, wysoka rozdzielczość (por. z VGA)
- CGA, EGA (Color Graphics Adapter, Enhanced)
  - tryby tekstowe i graficzne, palety kolorów
- VGA, SVGA (Video Graphics Array, Super)
  - tryby graficzne z szeroką paletą kolorów, wysoka rozdzielczość (640x480, 800x600, 1024x768 i więcej)
- Akcelerowane – wyposażone w specjalne układy (3D)

Karta graficzna

RADEON™ 64-MB AGP Graphics Card

Tryb tekstowy

- proste systemy terminali, rozwinięcie koncepcji dalekopisu
- związany bezpośrednio ze sposobem reprezentacji znaków alfanumerycznych w pamięci komputera
- Kod ASCII (*American Standard Code for Information Interchange*) – 7-bitowy (127 znaków)
- Rozszerzony kod ASCII – 8-bitowy (255 znaków)

Kodowanie znaków

- kod ASCII – znaki alfabetu łacińskiego plus tzw. semigrafika
- strony kodowe ISO – znormalizowane wykorzystanie górnej połowy kodu ASCII do reprezentacji znaków diakrytycznych różnych języków
- Inne strony kodowe np. IBM CP852 (DOS-PL), MS CP1250 (Windows-PL), Mazovia
- UNICODE – kodowanie 16-bitowe, umożliwiające zapis wszystkich bardziej znanych alfabetów, także ideograficznych

Tryb tekstowy

- Realizacja sprzętowa: układy EEPROM z zapisem wyglądu poszczególnych znaków
  - systemy terminalowe, konsola Unix, DOS
- Realizacja programowa: wstępne określenie kształtu znaków układzie pamięci obrazu lub całkowita symulacja w systemie okien
  - Programowalny tryb tekstowy DOS, okno wiersza poleceń Windows, X-Window (X11)

Tryb graficzny

- Dominujący sposób realizacji interfejsu użytkownika we współczesnych systemach operacyjnych
- Komputer buduje w pamięci mapę reprezentującą wszystkie punkty obrazu (piksele), które mają być wyświetlone na ekranie

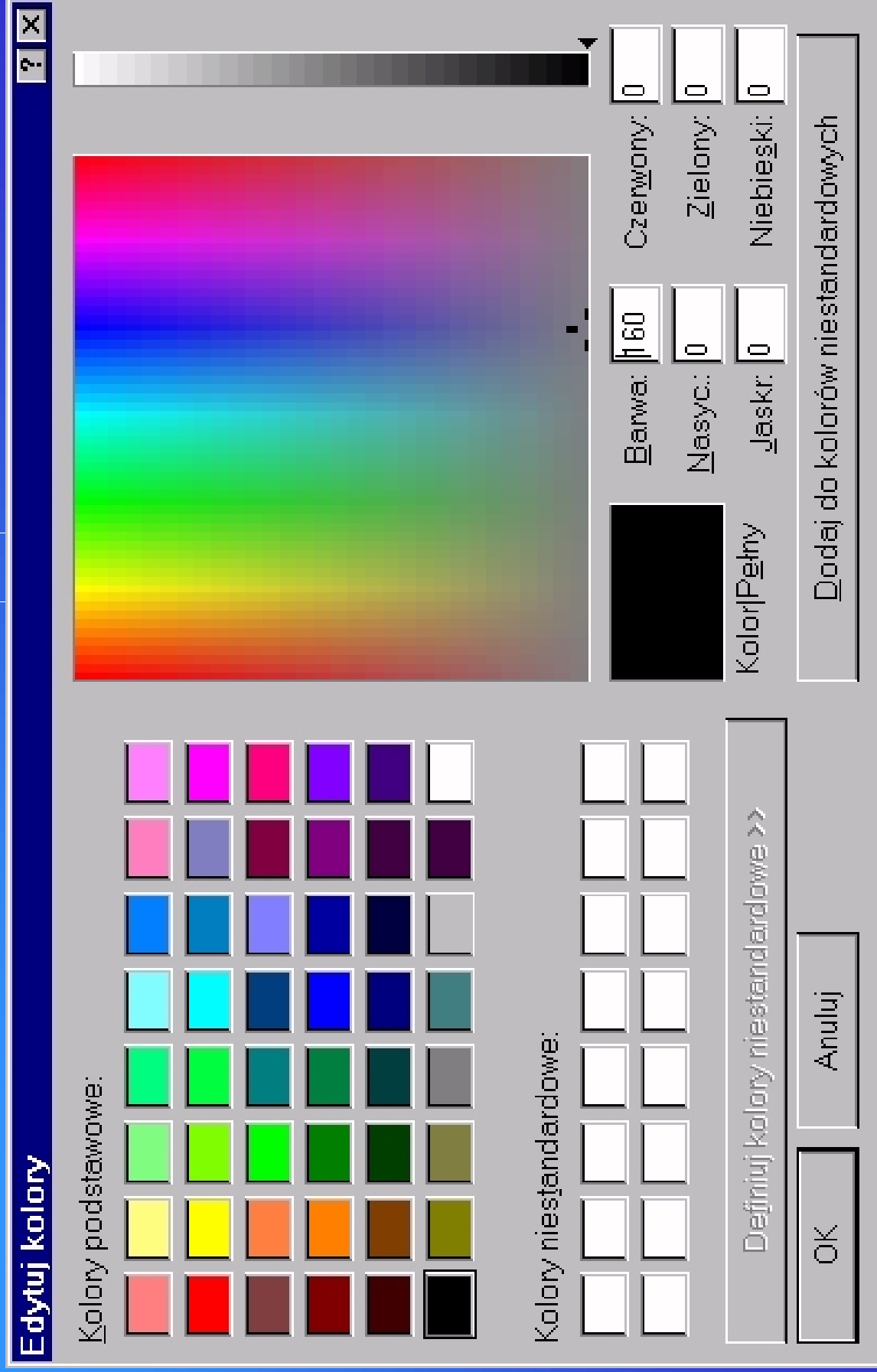
Tryb graficzny

- Rozmiar pamięci potrzebnej do opisania wyglądu ekranu jest zależny od:
  - rozdzielczości obrazu – determinuje ona ilość pikseli tworzących obraz,
  - palety barw – determinuje ona ilość informacji potrzebnej do opisania wyglądu pojedynczego piksela,
  - opcjonalnego buforowania obrazu – możliwe jest budowanie następnego kadru w czasie wyświetlania poprzedniego, komponowanie kilku obrazów np. wzajemnie przesłaniających się (bufor Z).

Reprezentacja barw

- Do opisu parametrów piksela stosuje się:
  - paletę predefiniowanych kolorów,
  - reprezentację barw podstawowych RGB (*Red, Blue, Green*).
- Reprezentacja barw w programach graficznych na wydrukach jest osobnym zagadnieniem (np. *CMYK* – *Cyan, Magenta, Yellow, black, HSV* – *Hue, Saturation, Value*).

Reprezentacja barw

Paleta kolorów

- Paleta kolorów – tablica umieszczona w wydzielonym obszarze pamięci, przypisująca poszczególnym elementom predefiniowaną barwę i jasność.
- Wygląd piksela jest określony liczbą wskazującą daną pozycję (zwykle do kilkudziesięciu) w palecie kolorów:
  - 1bit – obraz monochromatyczny,
  - 4 bity – 16 barw,   – 8 bitów – 256 barw.
- Metoda jest stosowana do wyświetlania obrazów niskiej jakości – małe wymagania sprzętowe.

Reprezentacja RGB

- Piksele są opisane trójką liczb reprezentujących intensywność barw podstawowych RGB.
- Ilość dostępnych kombinacji jest określona łączną długością tych liczb, np.:
  - 15 bitów – 32 768 barw (*High Color*),
  - 24 bity – 16 777 216 barw (*Full Color*).
- Determinuje to:
  - ilość pamięci niezbędnej do przechowania obrazu,
  - prędkość generowania poszczególnych obrazów.

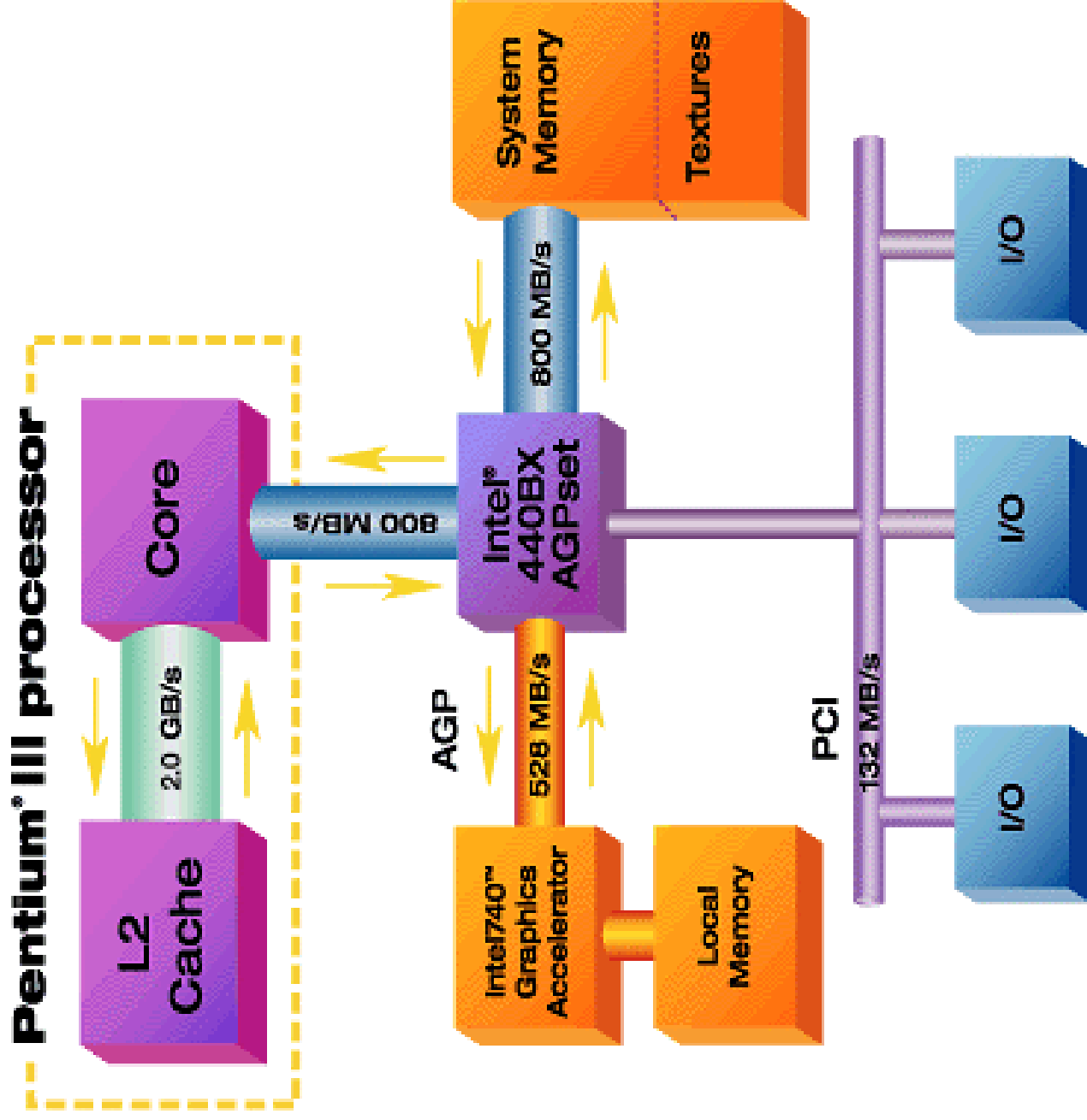
Akceleratory graficzne

- specjalizowane układy (procesory) przejmujące od procesora głównego zadania przeliczania parametrów geometrycznych i kolorystycznych wyświetlanego obrazu
- szybkie układy pamięci umożliwiające jednoczesny zapis i odczyt
- specjalne złącza umożliwiające szybkie przesyłanie między pamięcią główną i pamięcią obrazu na karcie graficznej:

– AGP – *Accelerated Graphics Port*

AGP

Standardy programowe obsługi grafiki

- Środowisko MS Windows – rodzina standardów DirectX (DirectDraw, Direct3D, i in.) – zestaw procedur (realizowanych głównie sprzętowo) umożliwiających szybkie tworzenie i obróbkę elementów obrazu za pomocą prostych operacji wywołania gotowych funkcji.
- OpenGL – standard przemysłowy obsługi grafiki trójwymiarowej, opracowany przez firmę SGI.
- PHIGS – (*Programmer's Hierarchical Interactive Graphics System*) zestaw opracowany przez ANSI i ISO.
- PEX – (PHIGS Extensions to X) rozszerzenie środowiska X-Window (X11) o obsługę obiektów 3D, stosowany w środowisku UNIX.

Zarys działania komputera PC

- Inicjalizacja systemu – BIOS (Basic Input/Output System) umieszczony w ROM
  - testowanie podstawowych elementów komputera (POST- *Power On Self Test*),
  - rozpoznanie konfiguracji sprzętowej,
  - odnalezienie urządzenia startowego (*boot device*)
  - załadowanie programu ładującego (*loader*) z pierwszego sektora urządzenia (*boot sector*),
  - ładowanie systemu operacyjnego przez *loader*.

Zarys działania komputera PC

- Zadania systemu operacyjnego:
  - ponowne rozpoznanie konfiguracji sprzętowej (załadowanie programowych sterowników urządzeń),
  - uruchomienie domyślnej konfiguracji programowej,
  - obsługa zadań generowanych przez urządzenia I/O (tzw. przerw – *interrupts*),
  - ładowanie programów użytkowych do pamięci,
  - udostępnianie zasobów sprzętowych programom użytkowym – pamięć wirtualna, wielozadaniowość, obsługa komunikacji z urządzeniami I/O,
  - usuwanie programów z pamięci.

Systemy sieciowe - pojęcia podstawowe

- Warunek: systemy wielozadaniowe – możliwość quasi-jednoczesnego wykonywania wielu programów.
- Systemy wielodostępne – możliwość jednoczesnej obsługi wielu sesji z użytkownikami:
  - dostęp za pomocą linii szeregowych i terminali alfanumerycznych, graficznych,
  - dostęp za pomocą protokołów sieciowych symulujących działanie terminali (np. protokół Telnet),
  - Przykłady: UNIX, MVS/OS370, VMS/VAX, Windows Terminal Server (WTS), Citirix.
- NOS – sieciowe systemy operacyjne
- Przetwarzanie rozproszone

Network Operating Systems (NOS)

- Systemy sieciowe z serwerem:
  - udostępnianie zasobów I/O np. dysków, drukarek,
  - przetwarzanie na stacjach roboczych a nie na serwerze.
  - Przykłady: Novell Netware, Windows Server, Linux+Samba (SMB).
- Systemy *Peer-to-Peer* (każdy z każdym):
  - udostępnianie części własnych zasobów innym węzłom, połączone z pełną obsługą lokalnego użytkownika.
  - Przykłady: Windows (sharing), Lantastic, NFS.

Przetwarzanie rozproszone

- Architektura klient–serwer:
  - aplikacja podzielona na część klienta (*front-end*) wykonywaną na stacji roboczej/PC np. klient systemu księgowego oraz
  - aplikację serwera (*back-end*) wykonywaną na wydzielonym silnym komputerze (Windows NT/2k, Netware, UNIX, mainframe) np. serwer bazy danych.
- Architektury wielowarstwowe:
  - middleware – warstwa pośrednia np. tzw. serwer aplikacyjny.
- Przetwarzanie równoległe:
  - w zastosowaniach naukowych, b. dużych bazach danych,
  - podział problemu na części realizowane równoległe.

Realizacje sprzętowe serwerów

- Serwery *entry level* – architektura zbliżona do PC
- Systemy wieloprocesorowe SMP:
  - architektura x86 – systemy Windows, Netware, Linux,
  - architektura RISC – dedykowane systemy UNIX.
- Klastry (grona):
  - grupy serwerów wykonujących tę samą aplikację np. rozproszony serwer bazy danych.
- Systemy wysokiej wydajności (HPC):
  - wektorowe – specjalne rejestry (quasi-równoległość),
  - MPP – przetwarzanie masowo-równoległe.